01/11/2019

Как светците възпитават децата си

Пет разказа за светостта, предадена по наследство

Ние обикновено си мислим, че ако говорим колкото може по-често с децата си за Бога, ако редовно ги водим на Църква, за да вземат Свето Причастие, ако старателно следим да не попаднат в лоша среда, да не се реят безконтролно в интернет и да не висят дълго пред телевизора, то със сигурност ще отгледаме християни. Но опитът на светците, възпитавали своите деца, които също са достигнали святост, убедително потвърждава един любим израз на митрополит Антоний Сурожки: „Никой не може да открие Бога, докато не види отблясък от вечния живот на лицето на друг човек". За децата е много по-лесно да обикнат Бога, ако виждат как обичат Бога техните родители.

УРОЦИ ПО МОЛИТВА: СВЕТА НОНА И СВЕТИ ГРИГОРИЙ БОГОСЛОВ

Православните родители често се безпокоят: няма ли в обикновеното светско училище децата им да „прихванат" от връстниците си лоши навици, няма ли учителят – дарвинист да разколебае неукрепналата детска вяра, ще може ли детето през Великия пост мъжествено да се откаже от кремвиршите в училищния стол?

Така и света Нона, майката не свети Григорий Богослов, се тревожила, когато пратила сина си в най-доброто учебно заведение по онова време – Атинската академия, основана още от Платон. Тогава – в средата на четвърти век – жителите на Кападокия (малоазийска провинция на Римската империя), където живеело семейството на свети Григорий, не са имали много

възможности да дадат на децата добро образование.

Но Атина в ония времена е столица на езическата култура, която все още е в разцвета си. Християнството съвсем неотдавна се е утвърдило като официална религия и в Атина; както и преди, навсякъде е имало статуи на божества, които са били поливани обилно с благовония и опушвани с тамян. А ораторите от прочутата Академия често обучавали младежите на красноречие чрез доста свободни митологични сюжети.

Света Нона е била християнка и много е искала синът й също да израсне християнин. Затова първото, на което тя научила малкия Григорий, е да разговаря с Бога. От детство момчето свиква да поверява на Господа най-съкровените си мисли и вълнения. А в паметта му се запечатва сън, в който той възлиза нагоре към сияещия Божи Престол, от който се лее неизречена Светлина. Майката вярва, че умението да се моли ще защитава надеждно сина й от изкушенията, които неизбежно ще възникнат, когато той поотрасне. Света Нона сама му дава пример. „Най-първата й мисъл ежедневно беше за това … Кой, като пристъпва към молитва, има толкова силно упование, че да получи просимото?” – си спомня по-късно нейният прочут син.

По молитвите на света Нона нейният съпруг Григорий става християнин, а по-късно – епископ. Той в младостта си съвместявал вярата в Единия Бог с огнепоклонството. Майката на бъдещия светител посреща всяка скръб с благодарствена молитва към Бога. Тя знае, че Бог не изпраща изпитания, които превишават човешките сили.

Затова когато Григорий поотраства, майка му без колебание го изпраща в най-добрите учебни заведения, въпреки че някои от тях се смятат за огнище на езичеството. Младежът учи и в „митрополията на науките” – Кесария Кападокийска, и в Палестина, и в египетска Александрия, и разбира се – в Атинската академия и става един от най-образованите хора на своето време.

Интересното е, че приблизително по същото време в Атина учи и племенникът на Константин Велики – Юлиан, който по-късно става император и е наречен Отстъпник заради опита му да реставрира езичеството. И именно учението в Атина затвърждава решението му да скъса с християнството. А Григорий се оказва, че има силен имунитет срещу езическата „инфекция”. Вероятно за това решаваща роля е изиграл примерът на майката: най-много го привличат уединените размишления и молитвеното предстоене пред Бога. Не без основание той влиза в историята с името

Богослов.

ПСАЛТИРЪТ ВМЕСТО УЧЕБНИК: СВЕТА ЕМИЛИЯ И СВЕТИ ВАСИЛИЙ ВЕЛИКИ

В средата на четвърти век едва ли някой би нарекъл семейство с три деца многодетно. Но все пак на общия фон са се откроявали съпрузите, които дават живот на десет деца. Това би могло да свидетелства и за заможността на семейството, и за дълбоката им вяра в Бога. Родителите на светителя Василий Велики: Василий и Емилия – имат и едното, и другото.

Те живеят в Кападокия, но притежават земи в още две римски провинции – Понт и Мала Армения. От своите родители, пострадали за Христа при император Ликиний, те наследяват дълбока и непоколебима вяра.

Животът на семейстрото е напълно благополучен докато не умира бащата. Това се случва малко след раждането на Петър – малкия брат на Василий. На мястото на Емилия много жени биха се отчаяли, някои биха се втурнали да уреждат децата си в различни школи, при учители. Но Емилия е убедена, че никой не може да замени на децата майка им, и взима в свои ръце началното им обучение, като се старае във всяко дете да открие неговите заложби и интереси и да го насочи в правилното русло.

Това се случва по-малко от половин век след момента, когато римската власт признава християнството за официална религия, и Емилия много се страхува да не повлияят на децата разпуснатите езически нрави. Затова докато децата са още малки, тя ги предпазва и ги учи само на това, което самата тя смята за необходимо и правилно.

Така света Емилия започва обучението на голямата си дъщеря Макрина не с гръцките басни или любовните песни на Сафо и Анакреон, а с Давидовите псалми и притчите на Соломон. Момичето заучава наизуст отделни откъси от Свещеното Писание. Майката изключва от живота на децата всичко съмнително от нравствена гледна точка като ходенето на театър или на конни надбягвания (развлечения – твърде разпространени в онази епоха). И за да не им остава време да скучаят, тя им дава различни задачи: от работа в градината до помощ в ковачницата, още повече че стопанството им е доста голямо.

Всичко това изиграва важна роля за по-нататъшната съдба на децата на света Емилия – петима от тях са канонизирани от Църквата: светителите Василий Велики, Григорий Нисийски, Петър Севастийски, преподобна Макрина и света праведна дякониса Теозви. „Тя подари на света … такива

светилници, синове и дъщери, брачни и безбрачни; тя е щастлива и плодовита както никой друг! Три прославени свещеника, една участница в тайните на свещенството и другите – в ангелския лик. Учудвам се, колко богато е това семейство” – говори с възторг за света Емилия най-добрият приятел на свети Василий Велики – свети Григорий Богослов.

ОСТАВИ ГО И САМО СЕ МОЛИ НА БОГА ЗА НЕГО: СВЕТА МОНИКА И БЛАЖЕНИ АВГУСТИН

Когато родителите – християни се опитват с всички средства да убедят своите подрастващи деца да ходят на Църква и да четат благочестиви книги, децата обикновено отчаяно се съпротивляват или просто игнорират молбите им. Приблизително така изглеждат нещата и със света Моника и сина й Августин, когото по-късно Църквата нарича „Блажени”.

Мъжът на Моника Патриций през по-голяма част от живота си е езичник – по-скоро по традиция, отколкото по убеждение, изобщо към вярата той е равнодушен. При това той е крайно избухлив, макар и незлопаметен. По-късно Августин ще нарече баща си „човек с изключителна доброта и неистова гневливост”. Освен това Патриций често изневерява на Моника. Но тя смирено търпи прегрешенията на мъжа си и се старае да не провокира изблици на гняв и да не спори – поне в онези моменти, когато той вече е разгневен.

Затова пък към сина си Моника насочва цялата сила на своето убеждаване. Тя прави всичко, за да го възпита като християнин, въпреки че в младостта си Августин повече се интересува от жените. Когато е на 16 години по настояване на баща му, който му набелязва кариера на ритор, Августин заминава за Картаген – град, в който на всяка крачка го дебнат съблазни. И Августин се потапя изцяло в този живот. Той по-скоро се дразни, отколкото да се разкайва, когато чете пълните с тревога майчини писма.

Най-после Августин се заитересувал от религията. Но не от християнството, а от манихейството. Манихеите вярвали, че светът се управлява не от един Бог, а от две равноправни сили: едната – светла, божествена, духовна; а другата – тъмна, демонична, материално-телесна.

Моника отново пролива сълзи и призовава сина си да дойде в Църквата и отново – без резултат. Помага й един епископ, когото тя помолила да повлияе на сина й. „Остави го там, – казал й епископът, – и само се моли на Бога за него. Той сам, като чете, ще открие какво заблуждение е това и какво

велико нечестие”. И добавил: „Както е истина, че си жива, така е вярно, че синът на тези сълзи няма да погине”.

Всичко станало точно така. Като опознал манихеите по-добре, Августин се разочаровал от тях и се убедил, че повечето от тях са необразовани и не винаги почтени. Тяхна пълна противоположност се оказал същият онзи епископ Амвросий от град Медиолан (днес – Милано), с когото Августин се запознал в Рим. Накрая той приел свето кръщение от него. Моника била щастлива и чак до последния й ден сърцето й било спокойно. А Августин станал свещеник и по-късно – епископ и прочут в целия свят отец и църковен учител.

И така, като признава смирено безплодността на своите усилия да обърне сина си в пътя на истината и като го оставя в Божите ръце, майката лично се убеждава в истинността на думите на Спасителя: „невъзможното за човеците е възможно за Бога” (Лк. 18:27).

КАК ГЛЕЗЕНЕТО ВОДИ ДО ДОБРО: СВЕТИТЕ АЛЕКСИЙ И СЕРГИЙ МЕЧОВИ

Обикновено на децата им се угажда, докато са малки, а след това се възпитават по-строго. В семейството на протойетей Алексий Мечов, предстоятел на църквата „Свети Николай Чудотворец” в Кльонники в Москва, нещата се развиват по различен начин. Докато децата са малки, той им забранява много неща, например: да вдигат шум, да влизат в стаята му, когато са го посетили хора или когато се моли …

Но всичко се променя през август 1902 г., когато умира съпругата му Анна Петровна, а отец Алексий остава сам с четирите деца. Тогава малката дъщеря Оля е само на 6 години, а синът Серьожа – на 10. Отец Алексий не може да изостави свещенническото служение и изцяло да се посвети на децата. Нещо повече, отец Йоан Кронщадтски го посещава скоро след смъртта на жена му и настойчиво го съветва да не се затваря между четири стени, а да излезне при хората и да „облекчава” техните теготи.

Затова отец Алексий доверява ежедневните грижи за децата на Олга Петровна Кадмина – сестрата на покойната му съпруга, а той им отделя само свободните часове, които с нарастването на енорията стават все по-малко и по-малко. И както често става в такива случаи, той започва много по-търпимо да се отнася към детските лудории. Сега Олга Петровна приема ролята на строгия възпитател. Тя дори упреква бащата, че твърде много неща им позволява и така ще ги разглези. А той й отговаря: „Недей, те загубиха майка

си.”

Децата растат, но отец Алексий продължава да се отнася към тях по същия начин. През 1913 г., вече като студент, единственият му син Сергей заминава за Италия. Младежът се интересува от раннохристиянско изкуство и много иска да посети всички музеи и задължително да разгледа Рим. Заради осъществяването на тази мечта той дори продава любимия си велосипед. Но все едно парите едва стигат. Било му съвестно да моли баща си – той и без това се лишавал от много неща. Но бащата във всяко писмо настойчиво предлагал: „Пиши ми колко пари още ти трябват и къде да ги изпратя. Не се лишавай от нищо”. И младият студент със свито сърце се съгласявал.

В резултат мекотата и отстъпчивостта на отец Алексий към децата дават добри плодове: двете му дъщери Александра и Олга стават учителки; а синът приема свещенически сан и възглавява енорията при храма в Кльонники след смъртта на баща си. По време на гоненията срещу Църквата той лежи в затвора, пращан е в заточение и в лагери. През 1942 г. отец Сергий Мечов е разстрелян, а след 58 години (през 2000 г.) е прославен от Руската Православна Църква като свещеномъченик.

В същата година е канонизиран и неговият баща – светият праведен Алексий Мечов.

ТЕ ЩЕ СЕ НАУЧАТ ДА БЪДАТ ПОЛЕЗНИ: СВЕТИТЕ ЦАРСТВЕНИ СТРАСТОТЕРПЦИ – МЪЧЕНИЦИТЕ НИКОЛАЙ, АЛЕКСАНДРА И ТЕХНИТЕ ДЕЦА

Обикновено колкото са по-заможни родителите, толкова повече те „инвестират” в децата си, като им осигуряват дрехи, играчки, „най-умните” смартфони и компютри, екологично чисти продукти. А по-късно плащат за образованието им в най-престижните учебни заведения, купуват им най-нови модели атомобили … Списъкът лесно може да се продължи.

В началото на двадесети век изглежда на света няма по-богат човек от руския цар. „Стопанин на руската земя” – така определя работата си император Николай II през 1897 г. при попълване на анкета във връзка с преброяване на населението.

Обаче децата на Николай и Александра Романови съвсем не раснат в разкош. От ранно детство те са приучавани да спят на войнишки легла, да ядат обикновена храна и не винаги до насита: по време на официалните обеди на тях им сервират най-накрая, а трябва да станат от масата веднага след императора. Царските дъщери доизносват роклите си една след друга, а

домашните им дрехи трябвало да се закърпват, ако се скъсат или протрият.

С израстването си царските дъщери започват да изпълняват и „задълженията на възрастните” – те отменят императрицата на различни официални мероприятия. „Добре е да даваме възможност на момичетата да работят самостоятелно, – казвала майката – така ще ги опознаят хората, а и те ще се научат да бъдат полезни”.

Когато избухнала Първата Световна война, те работели във военната болница по много часове наравно с императрицата: грижели се за ранените, асистирали по време на операциите, правели превръзки.

Веднъж император Николай II бил в Хамбург заедно с големите си дъщери Олга и Татяна. Когато се разхождали, срещу тях от ъгъла изскочила пощенска кола. Завоят бил остър и от колата на паважа изпаднал колет. Императорът веднага вдигнал кутията и я подал на пощенския служител, който не разпознал руския цар и едва му кимнал в знак на благодарност. Императорът и дъщерите му били съпровождани от Анна Вирубова – близка приятелка на императрицата. Тя изразила недоумение във връзка с постъпката на царя, а той в отговор само свил рамене: „Колкото по-високо стои човек, толкова по-бързо той трябва да се притича на помощ на всички и в поведението си никога да не напомня за своето положение. Такива трябва да бъдат и децата ми!”

По-късно, след абдикацията, когато вече били под стража в Царское Село, императорът заедно с дъщерите му работили много и с удоволствие: изкоренявали пънове, копали лехи, режели клони. Дори войниците, които охранявали царя, се учудвали: „Ако му дадат парче земя и той сам започне да го обработва, то скоро отново ще си спечели цяла Русия”.

Навиците да живеят просто и без да се замислят да помагат на всеки, който се нуждае, много помогнали на царското семейство в последните месеци от техния живот. Най-малкото: пазачите никога не чули от тях оплакване от битовите неудобства
pravoslavie.bg